

Referat från seminariet *ABM pedagogik – vision och praktik*

av Jonas Niklasson och Karin Sjöberg

På arkiv, bibliotek och museer förvaras och förvaltas delar av vår historia. Samlingarna kompletterar varandra och tillsammans ger de ett sammanhängande perspektiv på kulturhistoria. Men hur kan då ABM institutioner och hembygdsföreningar samarbeta och bli en samlad resurs för skolan?

Vid seminariet *ABM pedagogik – i praktik och vision* presenterades ett antal olika projekt med pedagogisk inriktning som väckte både tankar och idéer kring gränsöverskridande arbete.

Seminariet arrangerades av Skånes Arkivförbund, inom ramen för det nationella uppdraget i arkivpedagogik (www.skanearkiv.se), i samarbete med nätverket ABM-Skåne.

Anna Ketola, arkivchef vid Skånes Arkivförbund, inledde dagen med att hälsa alla deltagare varmt välkomna. Hon konstaterade att seminariet lockat till sig ett sjuttioal personer från olika delar av Skåne, men även från övriga Sverige och Danmark. Det var företrädare från olika kommunförvaltningar, arkiv, bibliotek, hembygdsföreningar, skola och universitetet på både lokal, regional och nationell nivå.

Dagens första talare var Karin Sjöberg, arkivpedagog vid Skånes Arkivförbund, som presenterade samarbetsprojektet *Vägar till lokal historia – ett samarbetsprojekt mellan arkiv, bibliotek, hembygdsföreningar och skolan i Hässleholms kommun*.

Projektet initierades av Skånes hembygdsförbund och Skånes Arkivförbund i syfte att utveckla ett lokalt samarbete mellan olika ABM-institutioner/föreningar och skola i Hässleholms kommun. Målet var att synliggöra de lokala ABM-institutionerna som en resurs i undervisningen och att utforma ett studiematerial med lokalhistoriskt innehåll till kommunens skolor.

Ett tjugotal personer involverades i projektet från både kommun- och folkrörelsesarkiv, sex hembygdsföreningar, biblioteket och skolbibliotekscentralen. Med ekonomisk hjälp från

Kulturförvaltningen (30 000 kr) blev det möjligt för projektet att producera sex stycken temaväskor: *Vardagen under andra världskriget i Hässleholm*, *Skolan vid sekelskiftet 1900* och *Skolan på 1930- och 40-talen* samt 1500 exemplar av resurskatalogen *Vägar till lokal historia*. Katalogen innehåller korta presentationer av vad de olika föreningarna/institutionerna har att erbjuda skolorna samt information om temaväskorna.

Inom ramen för projektet anordnades kombinerade arbets- och studiemöten på de olika institutionerna/museerna. Vid mötena samlade man in föremål, dokument, litteratur och minnen till temaväskorna. När väskorna var klara prövades dessa av flera skolklasser i kommunen. Enligt de utvärderingar som gjordes fungerade studiematerialet väldigt väl i undervisningen. Distributionen av temaväskorna sköts idag via Skolbibliotekscentralen i Hässleholm. Här kan man även låna kompletterande bokpaket med skön- och facklitteratur rörande andra världskriget och tiden vid sekelskiftet 1900.

Avslutningsvis menade Karin Sjöberg att det finns förutsättningar för samarbete i alla kommuner. Problemet är att det ofta saknas samordning, helhetssyn och samverkan mellan förvaltningar, museer, arkiv, bibliotek och skolor. Kanske skulle det behövas en lokal ABM-samordnare i varje kommun med pedagogisk kompetens och god överblick över de olika ABM-institutionerna och skolan?

Vill ni veta mer om projektet läs rapporten ”Vägar till lokal historia” som finns på Skånes hembygdsförbunds hemsida www.skaneshembygdsforbund.se

Nästa inslag *Alle børn har en kulturarv – formidling af Gentofte Kommune*, framfördes av Mette Henriksen, arkivledare vid Lokalhistoriske Arkiv for Gentofte Kommune.

”Alla børn har en kulturarv” är ett danskt pilotprojekt med syfte att skapa nya sätt att förmedla det lokala kulturarvet bl.a. via nätet. Projektet stöds av bl.a. Kulturarvsstyrelsen och är ett samarbete mellan Gentofte kommun (Kultur- och utbildningsförvaltningarna), Lokalhistorisk Arkiv i Gentofte, Øregaard Museum och Kroppedal Museum.

Projektet riktar sig främst till skolelever i årskurs 3-5 i Gentofte kommune. Med hjälp av webbsidan www.kulturjagt.dk görs kulturarvet tillgängligt för eleverna. Tanken med sidan är att öka intresset för den lokala historien och de kulturinstitutioner som finns i kommunen. Vid sidan av den digitala produktionen har kulturarvsinstitutionerna även satsat på andra typer av pedagogiska program. På kommunarkivet har man exempelvis producerat arkivväskor med temat skolan på 1930-talet som finns till utlån för kommunens skolor.

I början av projektet anlätades designfirman Tihii Media och illustratören Frank Madsen, samt en forskare som följt projektet och gjort återkommande utvärderingar under hela produktionstiden. Likaså har man även haft ett nära samarbete med skolan. Kontakten med skolorna skedde via skolbibliotekarierna, vilka fungerat som ambassadörer för projektet

Förmedlingsprofilen för webbsidan präglas av interaktivitet och dynamik. Tanken är att upplevelse och inlärning ska gå hand i hand. Här finns exempelvis ljud, rörliga bilder och frågetävlingar. Det är även möjligt för eleverna att själva skicka in fotografier och texter. Se vidare på www.kulturjagt.dk.

Viktiga erfarenheter från projektet har, enligt Mette Henriksen, bl.a. varit att projektorganisationen bör vara klar innan arbetet inleds så att inga missförstånd uppstår kring ansvarsfördelning och roller. Vidare måste man vara införstådd med hur saker ska förmedlas på Internet och framförallt hur det ska förmedlas till barn. Det är därför oerhört viktigt att målgruppen är delaktig under hela produktionen. En annan viktig erfarenhet är frågan om vem som ska ansvara och bekosta den fortsatta driften när projektet väl är slutfört.

Projektet ska ses som en modell för hur man kan förmedla kulturarv på Internet. Inom ramen för projektet har Gentofte kommune skapat mallar/redskap för webbsidans uppbyggnad som de nu i form av ett ”starpaket” ska erbjuda andra danska kommuner.

Dagens sista talare före lunch var Eva Sjögren Zipsane, arkivchef vid landsarkivet i Östersund, som presenterade *Nordiskt Centrum för Kulturarvspedagogik (NCK)*

Nordiskt Centrum för kulturarvspedagogik är ett samarbetsprojekt mellan Landsarkivet i Östersund, Föreningsarkivet i Jämtlands län och Jamtli. Verksamheten utvecklas i samråd med en styr- och referensgrupp där representanter från olika nordiska kulturarvsinstitutioner och universitet ingår. NCK har idag en anställd informatör och en forskningsassistent. Projektet finansieras av Jämtlands läns länsstyrelse och Framtidens kultur.

NCK:s vision är att vara det nordiska navet för information kring kulturarvspedagogiska frågor. De ska initiera och genomföra utvecklings- och forskningsprojekt inom området, stimulera kompetensutveckling och utbildning samt vara en mötesplats för berörda parter.

Men varför Östersund? Eva Sjögren menade att i Östersund finns en lång erfarenhet av samarbete och en stor kunskapspotential rörande musei- och arkivpedagogik. Här finns också en fysisk förutsättning för att skapa ett gemensamt centrum mellan de olika kulturarvsinstitutionerna.

Eva Sjögren presenterade även NCK:s syn på kulturarvspedagogik, vilken sammanfattades på följande sätt:

- Lärandeprocesser
- Ett livslångt och livsvitt lärande
- Tyngdpunkten i informella lärandeprocesser
- Ett lärande genom upplevelse och inlevelse
- Vanliga pedagogiska metoder är lek, drama och dialog.

Kulturarvspedagogik skall, enligt NCK, inte ses som en ny sorts pedagogik utan bör istället ses som ett övergripande begrepp för den pedagogik som redan finns såsom arkiv-, musei-, konstpedagogik m.m.

NCK är involverad i en rad olika projekt samt driver en hemsida och mailingslista. Vill man veta mer om detta se www.nckultur.org . Här kan man även anmäla sig till NCK:s mailinglista.

Efter en god italiensk lunchbuffé fortsatte Mats Johansson, ABM pedagog vid Kulturmagasinet i Sundsvall att berätta om *Kunskapsrummet Kompassen – ABM pedagogik i Sundsvall*.

Kunskapsrummet kompassen är ett projekt som drivs av Sundsvalls kommun med ekonomiskt stöd från Länsstyrelsen och Europiska unionen. Kunskapsrummet Kompassen, som finns inhyst i Kultur- magasinet i Sundsvall tillsammans med Medelpadsarkiv, Sundsvalls stadsbibliotek och museum, fungerar som en plattform för ABM samarbete. Inom ramen för projektet finns två pedagoger anställda.

Pedagogerna arbetar med att tillgängliggöra historiska källor genom olika typer av utåtriktat arbete. Kunskapsrummet kompassen har inga egna samlingar utan använder sig av andra institutioners samlingar. Källorna finns tillgängliga genom utställningar, porträttgallerier, kartsamlingar, databaser och länksamlingar. Det finns även en del material att tillgå på deras egen hemsida.

Den pedagogiska verksamheten gentemot skolorna utgår främst från fotografier, berättelser/människor och kartor. De visuella medierna och människors egna berättelser är bra ingångar till historien. Materialet leder till tankar kring nutid-dåtid, men också kring den egna vardagen och människors kopplingar till varandra. Kunskapsrummet kompassen erbjuder skolklasserna skraddarsydda program, tematiska visningar, handledning och studiedagar i informationssökning och källkritik. De har även upprättat en särskild skolsida på hemsidan där det finns tips på ämnen att forska kring samt särskilda introduktionshäften. Huvudsyftet med den pedagogiska verksamheten är inte att lära ut historien, utan att ge inblick i vilka källor som finns och hur man kan använda dem.

Vid sidan av skolverksamheten arbetar pedagogerna med att främja ABM samarbetet mellan de olika institutionerna i Kulturmagasinet genom bl.a. personalutbildning och studiebesök. Vidare ska de genomföra samarbetsprojekt med olika kulturhistoriska föreningar i och kring Sundsvall. Ett exempel på ett sådant samarbete har varit att anordna särskilda vandringar i staden. Vill ni veta mer om Kunskapsrummet kompassen gå in på www.sundsvall.se/kunskapsrummet.

Under rubriken **ABM – en värdefull resurs för skolan** berättade Ann-Louise Bergenfeldt, historielärare och nuvarande rektor vid Klågerupskolan, om ett konkret samarbetsprojekt mellan ABM och skola.

Projektet initierades av Skolbibliotekscentralen i Lund i samarbete med Skånes Arkivförbund och Kulturen i syfte att pröva hur man skulle kunna utgöra en gemensam resurs för skolorna. Innehåll och upplägg av projektet utformades i samråd med Ann-Louise Bergenfeldt som då var lärare för två åttondeklassare vid Svaneskolan i Lund.

Eleverna fick, som en del i deras ordinarie undervisning om 1800-talet, studera den lokala historien d.v.s. Lund vid sekelskiftet, utifrån olika teman. De fick ta del av de olika institutionernas samlingar genom att dels arbeta med arkivhandlingar och litteratur i skolan dels genom särskilda studiebesök på respektive institution. Utifrån det historiska materialet fick de sedan skriva skönlitterära texter.

Samtidigt som detta pågick fick eleverna även dokumentera sin egen samtid. Eleverna blev indelade i olika grupper och tilldelades varsin engångskamera. Utifrån olika teman fick de fotografera platser/händelser/personer i Lund och därefter fick de beskriva sina bilder i ord. Materialet arkiverades för framtiden. Eleverna fick alltså både ta del av äldre material och samtidigt dokumentera sin egen samtid för framtiden. På så sätt blev de varse om hur historia skapas samtidigt som de blev delaktiga i skapandet av historia.

Resultatet av deras arbete blev en utställning på Kulturen "Liv i Lund". Vid invigningen kom ett hundratal föräldrar och där bjöds de av eleverna på musik och berättelser om Lund förr och nu.

Utifrån de utvärderingar som gjordes konstaterade Ann-Louise Bergenfeldt att projektarbetet stimulerat elevernas kreativitet. Arbets sättet var gränsöverskridande och annorlunda tillskillnad från mycket av det som sker i skolan. Materialet/källorna från de olika institutionerna gjorde att människan i historien verkligen kändes levande samtidigt som eleverna fick en vid syn på källor till kunskap. Arbets sättet och materialet stämde väl överens med både läroplanen LP0 94 och andra styrdokument.

Den enda kritik som framfördes var att projektet var alltför utdraget och att studierna om 1800-talet kom i fel ordning i den ordinarie historieundervisningen så att 1800-talets stora historiska skeenden inte speglades fullt ut.

ABM är en värdefull pedagogisk resurs – marknadsför den aktivt så att kunskapen om detta når ut till alla skolor, var det avslutande budskapet från Ann-Louise Bergenfeldt..

Dagens sista talare var Gull-Britt Johansson från Region Västra Götaland som berättade om ***Kraftkällan – infrastruktur för det livslånga lärandet. Ett gemensamt program för arkiv, bibliotek och museer i Västra Götaland.***

Regionfullmäktige i Västra Götaland har givit kulturnämnden i uppdrag att ta fram ett gemensamt program för arkiv, bibliotek och museer i syfte att förenkla för ABM-samarbete regionalt och lokal nivå. Men också för att underlätta samarbetet mellan ABM institutioner och lärandeorganisationer.

Programmet tas fram i en process, ”Kraftkälla”, tillsammans med regionens arkiv, bibliotek och museer och utgår från fem mål:

- Människan i centrum
- Upplevelse och glädje
- Infrastruktur för lärande
- Aktörer i regionen
- Strategiska allianser

Kunskapskällan är tänkt att vara en aktör i *hela* regionen, och att alla medverkande aktivt bidrar till processen genom verksamhets- och kompetensutveckling, IKT och pedagogik. Målen ska förverkligas tillsammans med regionens lärandeorganisationer – kommunala skolor, studieförbund, folkhögskolor och högskolor. Från regionalt håll erbjuds lokala partners och projekt teknisk support, pedagogisk kompetens och en uppmaning att våga vara flexibla! Följ projektets utveckling på www.kulturvast.se/kraftkalla.

I Västra Götaland finns alltså en tydlig politisk vilja att visa att ABM institutioner är viktiga och ska samverka med varandra, och att de har en viktig pedagogisk uppgift att fylla. Kraftkällan är ett tydligt exempel på denna politiska vilja.

Gull-Britt Johansson ställde samtidigt frågan hur man inom Region Skåne ser på ABM institutionernas roll och om det finns ett tydligt handlingsprogram för denna sektor.

Tyvärr var det ingen politiker inom Region Skåne som deltog vid seminariet så frågan blev obesvarad. I Skåne har representanter från arkiv, bibliotek och museer skapat ett informellt nätverk ABM Skåne som på olika sätt försöker driva frågor kring ABM samverkan. Under hösten 2008 kommer bl.a. Lunds universitet att erbjuda en masterutbildning inom ABM området som utformats i samarbete med ABM institutioner.